

VROUWEN IN Deel 7. DE SPOTLIGHTS

HET DOODSBESEF VAN LILI BOULANGER

De chronisch zieke LILI BOULANGER (1893-1918) wist van jongs af aan dat ze niet oud zou worden. Dat stimuleerde het Franse wonderkind om keihard te werken in de tijd die ze nog had. Haar doodsbesef sijpelde op allerlei manieren door in haar impressionistische composities: als duisternis, pijn en angst, maar ook als bezwerend gebed en als mystieke, plechtige omarming van het leven.

Tekst: MYRTHE MEESTER

FOTO: HENRI MANUEL/COMEDIA ILLUSTRÉ

Lili Boulanger in 1913

Ziekte en dood kondigden zich al vroeg aan in het leven van Lili Boulanger. Op tweejarige leeftijd overleefde ze ternauwernood een ernstige longontsteking, waarvan ze nooit helemaal zou herstellen. Een jaar later ontwikkelde ze de ziekte van Crohn, een chronische darmontsteking, die haar sindsdien ernstig hinderde in haar functioneren, waaraan ze op 24-jarige leeftijd overleed. Hoewel Boulanger al vroeg beseftte dat de dood op haar loerde, werd haar doodsbesef pas écht concreet toen ze als zesjarige haar vader verloor, de componist en pianist Ernest Boulanger, met wie ze een innige band had. “Ik geloof dat haar hele talent was geworteld in haar eerste kennis van rouw”, vertelde haar oudere zus Nadia – zelf ook componiste en vooral beroemd als muziekpedagoog – later in een interview.

BIJZONDERE RIJPHEID

Inderdaad is het doodsbesef van Lili Boulanger al hoorbaar in haar vroegste compositie, *La lettre de mort*, die ze schreef toen ze pas elf jaar was. Haar ziekte kluisterde haar vaak aan bed, maar verleende het jonge meisje tegelijk een bijzondere rijpheid en een intense motivatie om alles te geven wat ze in zich had. Toen ze als zeventienjarige te horen kreeg dat ze nog maar een paar jaar te leven had, stortte ze zich dan ook volledig op haar voor-

bereiding voor de Prix de Rome, de meest prestigieuze Franse muziekprijs, die tot dan toe alleen door mannelijke componisten – van Bizet tot Debussy – gewonnen was. Ze volgde lessen aan het Conservatorium van Parijs bij docenten zoals Gabriel Fauré. Haar grote ernst en geestdrift zijn goed te horen in haar mooiste compositie uit deze periode, *Hymne au soleil* voor koor en orkest, waaruit een verzengende liefde voor het leven spreekt en een innige dankbaarheid voor elke morgen waarop de zon opnieuw aan de hemel rijst, iets wat voor Boulanger niet vanzelfsprekend was. In 1912 voelde ze zich klaar voor de Prix de Rome en meldde ze zich aan, maar moest ze zich om gezondheidsredenen vroegtijdig terugtrekken. Toch gaf ze niet op. Een jaar later stootte ze alsnog door naar de finale en won ze – zoals ze had gedroomd – als eerste vrouwelijke componist ooit de Romeprijs, waaraan een vierjarige residentie in de Romeinse Villa Medici verbonden was.

NIETS MEER

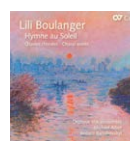
Hoe gelukkig ze zich voelde, is goed te horen in de vredige en elegante *Trois morceaux* (*D'un vieux jardin*, *D'un jardin clair* en *Cortège*) voor piano, die ze tijdens haar verblijf in Rome schreef en die tegenwoordig tot haar populairste composities behoren. Toch hing er nog steeds een sfeer van dreiging boven haar leven, en boven heel Europa, waar immers spoedig de Eerste Wereldoorlog zou losbarsten. In deze periode schiep Boulanger een van haar belangrijkste werken: *Clairières dans le ciel* voor tenor en piano, een toonzetting van dertien symbolistische gedichten over zoete herinneringen aan een grote liefde, maar ook de ondraaglijke pijn van het afscheid. “Omdat ik heb geleden, begrijp ik ook het lijden van een ander”, zo zingt de tenor in het elfde lied uit de cyclus, een tekst die Boulanger op het hart geschreven was. Maar het meest indrukwekkend is het dertiende deel, *Demain fera un an*. Het lied kent enkele dramatische uitbarstingen van pijn en onvervuld verlangen, benadrukt door het letterlijk geciteerde Tristan-akkoord van Wagner, maar ademt vooral een sfeer van onthechting, berusting en leegte. Het eindigt met de woorden: “Niets meer. Ik heb niets meer, niets meer om op terug te vallen. Niets meer. Niets meer.” De wegstervende muziek laat je achter met een ijzige- wekkend gevoel en kippenvel.

PERSOONLIJK REQUIEM

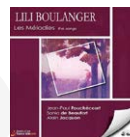
In haar drie laatste levensjaren, toen de wereld om haar heen in een vernietigende oorlog was verwikkeld, toonzette de doodzieke Boulanger nog enkele psalmen en gebeden voor koor en orkest, waaronder het plechtige, serene *Vieille prière bouddhique* (1917),

een oude boeddhistische meditatie om het lijden in de wereld uit te bannen. Afscheid van haar leven nam de componiste met het emotioneel geladen tweeluik *D'un matin de printemps* en *D'un soir triste* (1918) voor symfonieorkest of pianotrio, dat ook wel haar persoonlijke requiem wordt genoemd. Naarmate de compositie vorderde, werd haar handschrift steeds zwakker en onduidelijker, totdat de noten nauwelijks nog leesbaar waren. Volgens haar zus Nadia, aan wie ze vanaf haar sterfbed haar allerlaatste compositie *Pie Jesus* dicteerde toen ze zelf geen pen meer kon vasthouden, was Lili bezeten door “de overweldigende behoefte om te zeggen wat ze te zeggen had”. Het resultaat is een indringend oeuvre dat slechts één decennium omspant, maar de muzikale rijkdom en volwassenheid kent van een lang, volledig leven. «

CD-TIPS

Hymne au soleil, Vieille prière bouddhique, Trois morceaux - Lili Boulanger: Choral Works - Orpheus Vokalensemble o.l.v. Michael Alber (2018, Carus, 83.498)

Clairières dans le ciel - Lili Boulanger: The Songs - Jean-Paul Fouchécourt, Sonia de Beaufort (2007, Timpani, 1C1128)

D'un soir triste, D'un matin de printemps (orkestversie) - Lili Boulanger - Orchestre Philharmonique du Luxembourg o.l.v. Mark Stringer (2007, Timpani, 1C1148)

D'un soir triste, D'un matin de printemps (trioversie) - French Piano Trios - Boulanger Trio (2008, ARS Produktion, ARS38045)

Myrthe Meester is filosoof. Ze publiceert artikelen over kunst, klassieke muziek en filosofie in diverse tijdschriften.

